

Okyay ve Diğerleri / Türkiye Davası
(Başvuru No: 36220/97)

Karar
Strasbourg
12 Temmuz 2005

Çeviren: Nilgün TORTOP¹

Okyay ve Diğerleri/Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), Daire olarak aşağıdaki üyelerin katılımıyla toplandı:

Başkan : J-P. Costa,

Yargıçlar : Bay, A. B. Baka, Bay, R. Türmen, Bay, K. Jungwiert,
Bay, M. Ugrekhelidze, Bayan, A. Mularoni ve

Bölüm Yazı İşleri Müdürü : Bayan, S. Dolle.

21 Haziran 2005 tarihinde gereği özel olarak görüşüldü,

Yukarıda belirtilen tarihte aşağıdaki karar verildi:

USUL

1. Dava, Türk yurttaşları olan Ahmet Okyay, Derya Durmaz, Rifat Bozkurt, Noyan Özkan, Uğur Kalelioğlu, Banu Karabulut, Senih Özay, Talat Oğuz, Tamay Arslançeri ve İbrahim Arzuk ("*Başvurucular*") tarafından 9 Aralık 1996 tarihinde ve İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesinin eski 25. maddesi uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ("*Komisyon*") önünde Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı yapılan bir başvurudan (no. 36220/97) kaynaklanmıştır.

2. Türk Hükümeti ("*Hükümet*"), Mahkeme önündeki yargılama nedeniyle bir ajan atamamıştır.

¹ Avukat, İzmir Barosu üyesi.

3. Başvurucular, idari makamların, Türkiye'nin güneybatısında bulunan Muğla ilinde kurulu Yatağan, Gökova (Kemerköy) ve Yeniköy termik santrallerinin işletmelerinin durdurulmasına ilişkin idare mahkemelerince verilen kararların yerine getirilmesindeki ihmallerinden dolayı Sözleşme'nin 6. maddesindeki adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden yakınmışlardır.

4. Sözleşmeye bağlı 11 nolu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde Mahkeme'ye gönderilmiştir (11 nolu Protokol'ün 5/2 maddesi).

5. Başvuru, Mahkeme'nin 3. Bölümüne tevzii edilmiştir (Mahkeme İçtüzüğü, m. 52/1). Bu Bölüm içinde davayı inceleyecek olan Daire (Sözleşme, m. 27/1) İçtüzüğün 26/1 maddesi uyarınca oluşturulmuştur.

6. Mahkeme, 17 Ocak 2002 tarihinde kabuledilebilirlik kararını açıklamıştır.

7. Başvurucular ve Hükümet, davanın esasına ilişkin yazılı görüşlerini sunmuşlardır (İçtüzük, Kural 59/1).

8. Mahkeme, 1 Kasım 2004 tarihinde Bölümlerin yapılanmasını değiştirmiştir (İçtüzük, Kural 25/1). Dava, yeni oluşturulan İkinci Bölüm'e havale edilmiştir (Kural 52/1).

OLGULAR

I. DAVANIN ÖZEL KOŞULLARI

A. Davanın arka planı

9. Dava, üç termik santralin Türkiye'nin güneybatısında bulunan Muğla ilinde yarattığı çevre kirliliği nedeniyle kapatılmasına ilişkin ulusal mahkemelerce verilen kararın ulusal yetkili makamlar tarafından yerine getirilmemesiyle ilgilidir.

10. Hepsi avukat olan başvurucuların yaşadıkları ve çalıştıkları şehir olan İzmir, termik santrallerin bulunduğu yere yaklaşık 250 kilometre uzaklıktadır. Anayasa'nın 56. ve Çevre Yasası'nın 3(a) maddesine göre (bkz., aşağıda 46 ve 47. paragraflar) başvurucular, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamının anayasal hakları olduğunu; çevre kirliliğini önlemenin ve çevreyi korumanın ödevleri olduğunu ileri sürmüşlerdir.

11. Yatağan, Yeniköy ve Gökova (Kemerköy) termik santralleri uzun bir süreden beri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde yer alan Muğla ilinde bulunan bir kamu kuruluşu olan, Türkiye Elektrik Kurumu ("TEAŞ") tarafından işletilmektedir. Bu tesislerin işletilmesi sürecinde enerji üretmek için kullanılan düşük kaliteli kömür kirliliğe neden olmuş ve bölgenin biyolojik çeşitliliğini zarara uğratmıştır.

B. Termik Santrallerinin Çalışmalarının Durdurulması İçin İdari Ve Yargı Makamları Önünde Yürütülen Süreç

1. İdari Makamlara Başvuru

12. Başvurucular, 16 Nisan 1993, 28 Nisan 1993 ve 11 Şubat 1994 tarihli dilekçeleriyle, Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, TEAŞ ve Muğla Valiliğinden, Gökova, Yatağan ve Yeniköy termik santrallerinin kapatılması yönünde işlem yapmaları için talepte bulunmuşlardır. Başvurucular, üç termik santralin zorunlu izinleri almadıklarından ve işletilmelerinin çevre ve kamu sağlığı açısından tehlike oluşturduğundan yakınmışlardır.

13. Yukarıda adı geçen idari makamlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Yasası'nın 10/2 maddesine göre, başvurucuların dilekçesine yanıt vermemekle istek reddedilmiş sayılmıştır.

2. Aydın İdare Mahkemesi Önündeki Yargılama

14. Başvurucular, 16 Temmuz 1993, 18 Temmuz 1993 ve 18 Mayıs 1994 tarihlerinde Gökova, Yatağan ve Yeniköy termik santralleriyle ilgili olarak sırasıyla; Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, TEAŞ ve Muğla Valiliği hakkında Aydın İdare Mahkemesi'nde üç ayrı dava açmışlardır. Başvurucular, termik santrallerin işletmesinin durdurulması istemlerinin reddine ilişkin idari işlemlerin iptalini istemişlerdir. Mahkeme'den ayrıca, santrallerin çalışmasının kamu sağlığında ve doğada telafisi olanaksız zarara neden olacağını ileri sürerek, yürütmenin durdurulmasını da istemişlerdir. Dava husumetine sahip olma konusuna gelince, başvurucular Anayasa'nın 56., Çevre Yasası'nın 3 ve 30. maddelerine dayanmışlardır (bkz., 47 ve 50. paragraflar).

15. Aydın İdare Mahkemesi, üç termik santralin faaliyetinin çevre üzerindeki etkilerini saptamak amacıyla, ormancılık, çevre ve kimya konularında uzman üç üniversite profesöründen oluşan bir bilirkişi heyeti atamıştır.

16. Bilirkişilerin raporları, 16 Şubat 1996 tarihinde mahkemeye sunulmuştur. Bilirkişiler, santrallerin önemli miktarda nitrojendioksit, sülfürdioksit yaydıklarını ve zorunlu baca filtrelerinin olmadığını saptamışlardır. Ayrıca, termik santrallerin, 25-30 kilometre çapındaki bir alanda yer alan bölgede tehlike oluşturduğunu da bulgulamışlardır. Buna göre, Gökova Termik Santrali'nin derhal kapatılmasını; Yeniköy ve Yatağan termik santrallerinin birer ünitesinde çalışmanın durdurulmasını ve bunlarda desülfürizasyon üniteleri kurulmasını tavsiye etmişlerdir.

17. Aydın İdare Mahkemesi, 20 Haziran 1996 tarihinde termik santrallerin çalışmasının geçici olarak durdurulması için yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Mahkeme, TEAŞ'ın, gaz emisyonları, atık suyun boşaltılması ve inşaat için zorunlu izinler olmaksızın, 1994 yılından bu yana "test çalışmaları" kisvesi altında santralleri çalıştırdığını bulgulamıştır. Bilirkişilerin bulguları temelinde, mahkeme, santrallerin halihazırda kirliliğe neden olduğuna, insan sağlığı ve çevre için zararlı olduğuna ve çalışmaların sürdürülmesi durumunda, halka telafisi olanaksız şekilde zarar vereceğine dikkat çekmiştir. Sonuç olarak, mahkeme, santrallerin çalışmasının durdurulması isteminin reddine ilişkin idari kararın hukuka uygun olmadığına hükmetmiştir.

18. İdare mahkemelerinde tek yargıyla verilen kararların temyiz incelemesini yapmakla görevli Aydın Bölge İdare Mahkemesi, davalı kamu yetkililerinin 20 Haziran 1996 tarihli yürütmenin durdurulması kararına itirazını, 29 Ağustos 1996 tarihinde reddetmiştir.

(a) Gökova (Kemerköy) Termik Santrali Davası

19. Başvurucular, idare mahkemesinde Gökova Termik Santrali'nin faaliyetinin sürmesinin çevre felaketine yol açacağını ileri sürmüşlerdir. Bu durum özellikle, deniz balığı çeşidinde azalma, tarımsal ve ormanlık arazide zarar yaratabilecek ve tehlikeli emisyon riski nedeniyle turizm üzerinde ters etki yapabilecektir. Bu bağlamda başvurucular, yetkilile-

rin çevresel etki raporu almak ve zorunlu işletme izinlerini elde etmek konusundaki ihmalden yakınmışlardır.

20. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, idare mahkemesine yaptığı sunumlarda, başvuruçuların davaya taraf olma ehliyetlerini tartışmış; İdari Yargılama Usul Yasası'nın 5/2 maddesine göre taraf sıfatına sahip olmadıklarını ileri sürmüştür (bkz., aşağıda 55. paragraf). Ayrıca, diğerlerinin yanı sıra çevresel etki raporu almanın zorunlu olmadığını ve yetkililerin halihazırda zorunlu izinlere sahip olduğunu ileri sürmüştür. Yetkililerin, yeni bir gaz desülfürizasyon tesisi kurmak için gerekli adımları attıklarına da dikkat çekmiştir.

21. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın bu sunumlarına ek olarak, Sağlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, TEAŞ ve Muğla Valiliği, çevre kirliliğinin önlenmesi için tesiste gerekli donanımın kurulacağını, bu nedenle davanın reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

22. Aydın İdare Mahkemesi 30 Aralık 1996 tarihinde² davalı kurumların, Gökova Termik Santrali'nin faaliyetinin durdurulması isteminin reddine ilişkin kararının, iptaline karar vermiştir. Mahkeme, öncelikle başvuruçuların tesislerin durdurulması amacıyla dava açmak için hukuki menfaatlerinin bulunmadığına ilişkin itirazı reddetmiştir. İdari Yargılama Usul Yasası'nın 2. maddesine gönderme yapan mahkeme, çevrenin, kültür ve tarih mirasının korunması hakkında veya kamu yararını yakinen ilgilendiren davalarda kişisel yararın ihlaline ilişkin bir iddianın bulunmasının zorunlu olmadığına, karar vermiştir. (bkz., aşağıda 53. paragraf). Mahkeme ayrıca, zorunlu izinler olmaksızın "test çalışması" adı altında termik santralin çalıştırıldığını bulgulamıştır. Bu bağlamda mahkeme diğerlerinin yanı sıra şu saptamalarda bulunmuştur;

"(...) Öte yandan, Kemerköy Termik Santrali'nin çalıştığı dönemde çevreye zarar verip vermediğinin saptanması amacıyla yerinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda Prof. Dr. M. Doğan Kantarcı, Prof. Dr. Ayşe Müezzinoğlu ve Prof. Dr. İlker Kayadeniz tarafından hazırlanan ve mahkememizce bu karara esas alınan raporda özetle, Kemerköy Termik Santrali'nin 210 MW'lik

² Aydın İdare Mahkemesi'nin, 1993/781 E. Sayılı ve 20 Haziran 1996 tarihli kararından söz edilmektedir. Olasılıkla, AİHM kararı yazılırken tarih hatası yapılmıştır. Bilgi davacılarından Noyan Özkan'dan alınmıştır (ç.n)

3 elektronik üretim birimi halinde kurulduğu, düşük ısı verimli linyit yakarak elektrik ürettiği, baca gazlarındaki kükürt dioksit ile azot dioksit arıtma tesisleri bulunmadığı belirtilmiştir. Kemerköy Termik Santrali'nin üç ayrı biriminden her biri 1.4 milyon ton kömür kullanmaktadır. Düşük ısı değerli kömürlerin yakıldığı termik santralde hava kirliliğini azaltmak mümkün değildir. Termik santralin çevresinde kullanılacak kömür varlığı 110.5 milyon ton olarak görünmektedir. Üç üretim biriminin yıllık kömür tüketiminin yaklaşık 4.2 milyon ton olduğu kabul edildiğinde, termik santralin yaklaşık 26 yıl çalıştırılması gerektirir. Kemerköy Termik Santrali tek birim halinde çalıştırılabilir, çevreye olumsuz etki yapardı. Bacalardan yayılan gaz 25-30 kilometre³ çapındaki bir alanı etkileyecektir (...) Kemerköy Termik Santrali'nin üç birim, Yeniköy Termik Santrali'nin iki birim olarak çalıştırılması durumunda, Reşadiye yarımadasının Datça ve Betçe bölümleri sülfür dioksitten etkilenecektir. Termik santrale kömürün gemilerle getirilmesi, deniz kirliliğine yol açacaktır. Kemerköy Termik Santrali'nin sadece yakın çevresine değil, uzak çevresine de zararlı etki yapacaktır. Bu nedenle, baca gazlarındaki kükürt dioksitin arıtılması için desülfürizasyon üniteleri kurulması gerekmektedir. Bu takdirde sülfür dioksit %95 oranında azalacaktır.

Ülkemizin enerji gereksinimi kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte, mevcut işletmede olan elektrik santralleri ya da ileride inşa edilecek olanları, kamu yararına saygı gereği yukarıda söz edilen kurallara uygun olmak zorundadır. Yalnızca elektrik üretmek için çevreye telafisi olanaksız zarar vermekle, kamu yararına gerekli saygının gösterildiği söylenemez.

Termik santrali kurmak ve işletmek konusunda gerekli önlemlerin alınmadığı görülmektedir. Uzun vadeli Devlet yatırımı niteliği taşıyan termik santrallerin çevreye olumsuz etkilerini minimize etme olasılığı olmasına rağmen, planlama aşamasından işletmenin başlangıcı noktasına kadar gerekli adımların atılmadığı veya çok az şeyin yapıldığı açıktır.

Baca gazı desülfürizasyon sisteminin kurulmasının maliyeti caydırıcı olmamalıdır. İdarenin alacağı önlemlerden doğan toplumsal yararın parasal boyutunu tartışmak, sosyal devletin amacına ters düşer (...)"

³ Aydın İdare Mahkemesi'nin dayandığı bilirkişi raporunda bu mesafe 25-30 kilometre olarak belirtilmesine rağmen, AİHM kararında, bu paragrafta ve ibarenin yer aldığı takip eden diğer paragraflarda alan maddi hata sonucu 2,350 kilometre olarak yazılmıştır. Çeviri yapılırken ulusal mahkemenin kararı dayanak alınmıştır (ç.n).

23. Termik santrallerin çevre kirliliğine neden olmaması için gerekli önlemler alınmadığı ve gaz emisyonu, işletme, inşaat, atık su boşaltma için zorunlu izinlerin olmaması nedeniyle mahkeme, başvuruçuların termik santralin işletmesinin durdurulmasına ilişkin isteminin idare tarafından reddedilmesinin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

(b) Yeniköy Termik Santrali Davası

24. Başvuruçular, idare mahkemesinde Yeniköy Termik Santrali'nin zorunlu izinler ve donanım olmaksızın işletilmesinin çevre felaketine yol açacağını ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle idari makamların, tesisin faaliyetinin durdurulması isteminin reddine ilişkin kararının iptalini istemişlerdir.

25. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, termik santralin gerekli inşaat iznine sahip olduğunu ve TEAŞ'ın baca gazı desülfürizasyonu donanımının tesisi için gerekli adımları attığını iddia etmiştir. Bununla birlikte, Bakanlık, termik santralin çevreyi kirlettiğini yadsımış ve santralin kapatılmasının Ege Bölgesi'nde enerji kısıtlamalarını arttıracak ileri sürmüştür.

26. Sağlık Bakanlığı, İdari Yargılama Usul Yasası'nın 5/2 maddesine göre (bkz., aşağıda 55. paragraf), davacıların davada taraf olma ehliyetlerinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Diğerlerinin yanı sıra, ilgili kamu görevlilerinin termik santralin çevreyi kirletmesini önlemek için gerekli önlemleri aldığını ileri sürmüştür.

27. Çevre Bakanlığı, termik santral için işletme izni vermeye yetkili olmamasına rağmen, böylesi izinler için kendi görüşünün alınması gerektiğini yönündeki iddiasını sürdürmüştür. Bakanlık, Sağlık Bakanlığı ve TEAŞ'a bir görüş göndermiş olduğuna da dikkat çekmiştir. Buna göre, Çevre Yasası'nın yürürlüğe girmesinden önceki yapılaşmalarda, termik santraller açısından çevresel etki raporu alınması zorunlu değildir.

28. TEAŞ, davacıların bu davada hukuki yarara sahip olmadıklarını ve bu nedenle davanın reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Kurum diğerlerinin yanı sıra, termik santralin yetkililerden alınmış zorunlu izinlere sahip olduğunu ve elektronik baca filtreleriyle donatılmış olduğunu iddia etmiştir. Şirket ayrıca, alternatif enerji kaynağının olmadığını ve termik santralin kapatılmasının bölgede enerji kıtlığı doğuracağını iddia etmiştir.

29. Aydın İdare Mahkemesi 30 Aralık 1996 tarihinde⁴ Gökova Termik Santrali davasıyla benzer bir karar vermiş ve idari makamların Yeniköy Termik Santrali'nin durdurulmasına ilişkin istemin reddine ilişkin kararını iptal etmiştir. Bilirkişi raporlarına dayanan mahkeme, Yeniköy santralinin zorunlu işletme izinlerine sahip olmadığına ve zaten çevreyi kirlettiğine dikkat çekmiştir. Bundan dolayı idari makamların ret kararı hukuka aykırı bulunmuştur.

(c) Yatağan Termik Santrali Davası

30. Başvurucular, idare mahkemesi önünde, Yatağan Termik Santrali'nin 1982 yılından bu yana faaliyette bulunduğunu ve 1985 yılından bu yana ise çevreye zarar verdiğinin gözlemlendiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular, davalıların termik santrallerin işletilmesi için zorunlu izinleri almayı ihmal ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle de idari makamların, santralin durdurulması talebinin reddine ilişkin kararının iptalini istemişlerdir.

31. Davalı idareler, Yeniköy ve Gökova termik santralleriyle ilgili davalarda yaptıkları gibi, başvurucuların Yatağan Termik Santrali'nin kapatılması amacıyla idare mahkemesinde açılan bu davada taraf ehliyetleri olmadığını iddia etmişlerdir. Davalılar, santralin çevreyi kirlettiğini inkar etmişler ve baca gazı desülfürizasyon donanımının kurulacağını; zorunlu izinlerin alınacağını ileri sürmüşlerdir. Yetkili makamlar ayrıca, tesisin işletmesi durdurulduğu takdirde bölgede ciddi bir enerji kısıntısı olacağını vurgulamışlardır. Mahkemenin davayı reddetmesini istemişlerdir.

32. Aydın İdare Mahkemesi 30 Aralık 1996 tarihinde, başvurucuların taraf ehliyeti olmadığına yönelik davalı yan itirazını reddetmiş ve zorunlu izinler olmaksızın çalışan santralin durdurulması isteminin reddine yönelik idari kararı iptal etmiştir. Bilirkişi raporuna gönderme yapan mahkeme, santralin çevreyi kirlettiği sonucuna varmış ve santralin durdurulması istemini reddeden idari kararın hukuka uygun olmadığına karar vermiştir.

⁴ Ç. n.: Karar tarihiyle ilgili olarak, bkz., yukarıda 22. paragraf ve 2 numaralı dipnot açıklaması.

3. Danıştay Önündeki Yargılama Süreci

33. Danıştay, 3 ve 6 Haziran 1998 tarihli kararlarıyla Aydın İdare Mahkemesi'nin yukarıda söz edilen üç kararını onamıştır.

34. Danıştay, 29 Nisan 1999 tarihinde davalıların karar düzeltme istemlerini reddetmiştir.

C. İdare Mahkemesi Kararlarının Uygulanması

35. Anayasa'nın 138/4 maddesi ve İdari Yargılama Usul Yasası'nın 28. maddesine göre, idari makamlar, mahkeme kararlarına uymak ve kendilerine tebliğ edilmesinden itibaren 30 gün içinde uygulamakla yükümlüdürler (bkz., aşağıda 57 ve 58. paragraflar).

36. Başbakan ve kabinenin diğer bakanlarından oluşan Bakanlar Kurulu, 3 Eylül 1996 tarihinde idare mahkemesinin kararlarının aksine, termik santrallerin çalışmasının devamına karar vermiştir. Bakanlar Kurulu, santrallerin kapatılmasının enerji kısıtlamasına ve iş kaybına neden olacağı ve bu nedenle bölgenin turizm gelirinin etkileneceği sonucuna varmıştır. Santrallerin çevreyi kirletmesinin önlenmesi amacıyla yetkililer tarafından alınması zorunlu önlemlerin alınmakta olduğu görüşünden hareket eden Bakanlar Kurulu, santrallerin durdurulmamasına karar vermiştir.

37. Başvurucular, davalı idari makamlara gönderdikleri 6 ve 14 Eylül 1996 tarihli dilekçeleriyle, Aydın İdare Mahkemesi kararlarının uygulamasını talep etmişlerdir.

38. Başvurucular, 11 Kasım 1996 tarihinde, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na ve santrallerin bulunduğu yer yetkili Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunmuşlardır. Başvurucular, mahkeme kararlarını yerine getirmedeki ihmallerinden dolayı Bakanlar Kurulu üyeleri ve diğer yetkililer aleyhinde ceza davası açılmasını istemişlerdir.

39. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 20 Kasım 1996 tarihli yazısıyla, termik santrallerin kapatılmayacağı yolunda başvurucuları bilgilendirmiştir. Bakanlık, termik santrallerin ülkenin toplam elektrik üretiminin %7'sini karşıladığına ve ekonomiye yaklaşık 500 milyar lira

katkı sağladığına dikkat çekmiştir. Ayrıca, 4079 kişni işini kaybedeceğini ve eğer santrallerin çalışması sona erdirilirse, bölgedeki turizm sektörünün bundan olumsuz etkileneceğini ileri sürmüştür. Bakanlık, yeni baca gazı desülfürizasyon sistemlerinin kurulması için sözleşmelerin imzalanmış olduğunu ve kamu sağlığı ile çevrenin korunması için gereken önlemlerin alınacağını iddia etmiştir.

40. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasa'nın 100. maddesi hükmüne göre, Başbakan ve diğer bakanların kovuşturulmasının bir parlamento soruşturmasını gerektirdiği gerekçesiyle, 27 Kasım 1996 tarihinde ilgililer hakkında kovuşturma açılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

41. Yatağan Cumhuriyet Başsavcılığı, Aydın İdare Mahkemesi'nin kararı Yatağan Termik Santrali Müdürü'ne tebliğ edilmediği için; TEAŞ müdürlerinin ise, mahkeme kararına uygun davranmakla yükümlü olmadıkları gerekçesiyle, 25 Aralık 1996 tarihinde haklarında kovuşturma açılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

42. Milas Cumhuriyet Başsavcılığı, Yeniköy ve Gökova (Kemerköy) termik santrallerinin müdürleri hakkında kovuşturma açılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcısı, müdürlerin sadece 3 Eylül 1996 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı'nı yerine getirdiklerini ve bunun idare mahkemesinin kararlarını uygulamayı kasti olarak reddetmek olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.

D. Sonraki Gelişmeler

43. Başvurucular, Yatağan Sulh Hukuk Mahkemesi'nce verilmiş dokuz kararın birer örneğini sunmuşlardır. Yatağan Termik Santrali çevresinde yaşayan çiftçiler tarafından açılan bu davalarda, davacılar, zeytin ve tütün üretimlerinin nitelik ve niceliğinin termik santralden yayılan kül ve zehirli gazdan olumsuz etkilendiğini, bundan dolayı maddi zarara uğradıklarını ileri sürmüşlerdir (Dosyaların esas numaraları: 1998/80, 1998/81, 1999/68, 2000/225, 2000/226, 2000/499, 2001/72, 2001/73, 2001/76; Karar numaraları: 1998/108, 1998/113, 1999/339, 2000/164, 2000/183, 2001/59, 2001/75, 2001/78, 2001/79).

44. Yatağan Sulh Hukuk Mahkemesi, davacıların istemlerini kabul etmiş ve her biri için maddi tazminata hükmetmiştir. Davacıların ara-

zilerine ilişkin bilirkişi raporuna dayanan mahkeme, termik santralden yayılan tehlikeli gazın bölgedeki tarımın önemli ölçüde zarara uğramasına neden olduğunu; yaprak gelişimi tamamlanmadığından zeytin ağaçlarının ve tütün bitkilerinin zarar gördüğünü ve böylece yeterli ürün veremediklerini saptamıştır.

45. Yargıtay, Yatağan Sulh Hukuk Mahkemesi'nin dokuz kararının hepsini onamıştır.

II. İLGİLİ HUKUK

A. Çevre Korumaya İlişkin İç Hukuk

1. Anayasa

46. Anayasa'nın 56. maddesi:

"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. (...) Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. (...)"

2. Çevre Yasası

47. 11 Ağustos 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2872 sayılı Çevre Yasası'nın 3. maddesi:

"Çevre korunmasına ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler şunlardır:

Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevi olup, bunlar bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler ..."

48. Aynı Yasa'nın 10. maddesi:

"Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler bir 'Çevresel Etki Değerlendirme Raporu' hazırlarlar. Bu raporda çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine sebep olabilecek atık ve artıkların ne şekilde zararsız hale getirilebileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir."

‘Çevresel Etki Değerlendirme Raporu’nun; hangi tip projelerde isteneceği, ihtiva edeceği hususlar ve hangi makamca onaylanacağına dair esaslar yönetmelikle belirlenir.’

49. Aynı Yasa’nın 28. maddesi:

“Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler, ihmali olsun ya da olmasın sebep oldukları kirlenme ve bozulmanın doğurduğu zararlardan dolayı sorumludurlar.

Kirletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır.”

50. Aynı Yasa’nın 30. maddesi:

“Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan gerçek ve tüzel kişiler, idari makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını isteyebilirler.”

B. Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı ile İlgili Uluslararası Metinler

51. Haziran 1992 tarihinde Rio De Janerio (Brezilya)’da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, devletlerin çevreye ilişkin sorumluluklarının ve haklarının genişletilmesini amaçlayan bir deklarasyonu (“Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu”) kabul etmiştir. Bu Deklarasyon’un 10. ilkesine göre:

“Çevre konuları, duyarlı bireylerin belirli düzeydeki katılımları ile en iyi şekilde ele alınabilir. Ulusal düzeyde, her birey kamu otoritelerindeki çevreyle ilgili bilgilere (tehlikeli maddelere ve faaliyetlere ilişkin bilgiler de dahil olmak üzere) ulaşabilecek ve karar verme sürecine katılma fırsatına sahip olacaktır. Devletler, bilgileri herkes tarafından elde edilebilecek hale getirerek kamu duyarlılığını ve katılımını kolaylaştıracak ve destekleyecektir. Acil çözüm ve yeni düzenlemeler dahil olmak üzere adli ve idari uygulamalara etkin geçiş sağlanacaktır.”

52. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, 27 Haziran 2003 tarihinde, 1614 (2003) sayılı Çevre ve İnsan Hakları Tavsiye Kararı’nı kabul etmiştir. Söz konusu tavsiye kararının ilgili bölümü şunları ifade etmektedir:

“9. Parlamenter Meclis, üye Devletlerin Hükümetlerine aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

i. ayrıca çevresel koruma gereksinimini dikkate alarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2, 3, 8. ve Ek Protokol'ün 1. maddesine uygun olarak, kişilerin özel mülkiyetinin, fiziksel bütünlüğünün, özel ve aile yaşamının, sağlığının ve hayatının uygun şekilde korunmasını sağlamak;

ii. ulusal yasalarda, tercihen anayasal düzeyde devletlerin çevre korumaya yönelik nesnel yükümlülükleri içinde yer alan, kabuledilebilir, yaşanabilir ve sağlıklı çevre bir insan hakkı olarak tanınmalıdır;

iii. bilgiye ulaşım için bireysel olarak yargı sürecine ulaşma ve Aarhus Sözleşmesi'nde ortaya konduğu gibi, çevre konularında yargıya ulaşma ve halkın karar sürecine katılma hakkı korunmalıdır (...)"

C. İdare Mahkemesindeki Davanın Tamamlanması

53. 2577 sayılı İdari Usul Yasası'nın 2. maddesine göre, hukuka aykırı idari eylem/işlem nedeniyle kişisel yararları ihlal edilen herkes, sözkonusu eylemin/işlemin iptali için dava açabilir.

54. Danıştay 2 Şubat 1990 tarihli kararında (1989/430 E. – 1990/18 K.) kişisel yarar kavramını, kişisel hak kavramından ayırmıştır:

"(...) hak ihlali ile yarar ihlali aynı anlama sahip değildir. Bu farklılık, ciddi ve mantıklı bir ilişkiyi işaret eder. İhlal edilen yararın ekonomik ya da maddi bir yapıya sahip olması zorunlu değildir (...)"

55. 2577 sayılı Yasa'nın 5/2 maddesine göre:

"Birden fazla kişinin ortak dilekçe ile dava açabilmesi için davacıların hak veya menfaatlerinin ortak olması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki nedenlerin aynı olması gerekir."

56. 2577 sayılı Yasa'nın 10/2 maddesine göre:

"[Eğer idari yetkililer tarafından]⁵ Altmış gün içinde [alma tarihinden sonra] bir cevap [dilekçeye] verilmezse istek reddedilmiş sayılır."

⁵ Ayraç içindeki ek ibareler özgün AİHM metnine AİHM tarafından eklenmiştir. İngilizce metne sadık kalınarak çeviri yapılmıştır (ç. n).

D. Yetkililer Tarafından Mahkeme Kararının Yerine Getirilmesi

57. Anayasa'nın 138/4 maddesine göre:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

58. 2577 sayılı Yasa'nın 28. maddesine göre:

"1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.

(...)

3. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.

4. Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, idare aleyhine dava açabileceği gibi, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de tazminat davası açılabilir."

59. 2577 sayılı Yasa'nın 52/4 maddesine göre:

"Kararın bozulması, kararın yürütülmesini kendiliğinden durdurur."

HUKUK**I. Sözleşme'nin 6/1 Maddesinin İhlali İddiası**

60. Başvurucular, ulusal yetkililerin idare mahkemesinin kararlarını yerine getirmedeki ihmalleri nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular, Sözleşme'nin 6/1 maddesinin aşağıdaki bölümüne dayanmışlardır:

" (...) herkes, medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasında (...) [bir] yargı yeri tarafından (...) duruşma (...) hakkına sahiptir (...)"

1. 6/1 Maddenin Uygulanabilirliği

61. Hükümet, bu davada 6/1 maddenin uygulanamayacağını iddia etmiştir. Mahkeme'nin, Balmer-Schafroth ve Diğerleri/İsviçre (26 Ağustos 1007 tarihli hüküm, Hükümler ve Kararlar Raporu, 1997-IV, 40), Athanassoglou ve Diğerleri/İsviçre ([GC], no. 27644/95, 55 AIHM 2000-IV) ve Hüseyin Cahit Ünver/Türkiye ([karar] 26 Eylül 1996 tarihli ve 36209/97 nolu karar) kararlarındaki düşüncelerine gönderme yapan Hükümet, termik santrallerin anılan faaliyetlerine karşı olmak ile başvuru-ruçuların medeni haklarının ihlal edilmesi arasında bağlantı olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucular özellikle, termik santralin faaliyeti nedeniyle, ciddi, spesifik ve hemen olması muhtemel bir tehlikeye kişisel olarak maruz kaldıklarını göstermede başarısız olmuşlardır. Aksine başvuruçular, ülkenin çevresel sorunlarıyla ilgilendiklerini ve sağlıklı bir çevrede yaşamayı arzuladıklarını; kişisel olarak etkilenmediklerini kabul etmişlerdir. Başvurucular, yargılamanın hiçbir aşamasında ekonomik ya da başka bir kayba katlanmak zorunda kaldıklarını iddia etmemişlerdir. Bundan dolayı, tartışma konusu yargılamanın sonucu, başvuruçuların medeni hakları için doğrudan doğruya bir kesinlik taşımamaktadır.

62. Hükümet ayrıca, Türk hukukuna göre, yalnızca "hakları" ihlal edilen kişilerin mağdur olarak istemde bulunabileceklerini; oysa somut davada başvuruçuların, ulusal mahkemeler önünde sadece "yararlarının" ihlal edildiğini ileri sürdüklerine dikkat çekmiştir. Konuyla ilgili Danıştay içtihadına gelince; Hükümet, hak ihlalinin gerektirdiği "mağdur" kavramına dikkat çekmiştir (bkz., yukarıda 54. paragraf). Bu nedenle, başvuruçuların her ne kadar yararlarını ihlal eden idari eylemin iptali için dava açma yetkileri varsa da, bu onlara mağdur sıfatını kazandırmamıştır (bkz., yukarıda 53. paragraf). Başvuruçuların şikayetleri yarar üzerine bir hakkın bulunmayışından dolayı, Sözleşme'nin 6/1 maddesi anlamında "medeni haklar ve yükümlülükler" kavramıyla ilgili değildir.

63. Başvuruçular Hükümet'in iddialarını kabul etmemişler ve yaşadıkları yer olan Türkiye'nin Ege Bölgesi'nin çevresinin korunmasıyla ilgili olduklarını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, Hükümetin ulusal mahkemelerin kararını uygulamadaki ihmalinin, hukukun üstünlüğü ilkesini çiğnediğini ve duygusal sıkıntı yaşamalarına neden olduğunu iddia etmişlerdir.

64. Mahkeme, 6/1 maddesi için “*medeni*” ibaresinin uygulanabilir olmasını, en azından iç hukukta kabul edilen bir “*medeni hak*” üzerinde tartışma olması gerektiğini yinelemektedir. Tartışma gerçek ve ciddi olmak zorundadır; yalnızca güncel bir hakkın varlığıyla değil, ayrıca, hakkın uygulanma alanı ve amacıyla da ilgili olabilir. Yargılamanın sonucu, sözkonusu hak için doğrudan bir kesinlik taşımak zorundadır; seyrek bağlantı noktaları ya da uzak sonuçlar 6/1’i harekete geçirmek için yeterli değildir (diğerlerinin yanı sıra bkz., Taşkın ve Diğerleri/Türkiye, no. 46117/99, 130, AİHM 2004-...; yukarıda 32. paragrafta söz edilen Balmer-Schafroth ve Diğerleri/İsviçre kararı; yukarıda 43. paragrafta söz edilen Athanassoglou ve Diğerleri/İsviçre).

65. Mahkeme, ulusal mahkemeler önündeki yargılamalar ve idari yetkililer aleyhine yapılan başvurulardan dolayı, başvuruçuların, Ege Bölgesi’nde yaşamaları nedeniyle, santrallerin çevreye zarar vermesi, bölgede sağlık ve yaşam için risk oluşturmasından dolayı üç termik santralin çalışmasına karşı mücadele ettiklerinin açık olduğuna dikkat çekmektedir. Başvuruçular, ekonomik ya da başka herhangi kayıpla karşı karşıya kaldıklarını ileri sürmemişler; sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamaya ilişkin anayasal haklarına dayanmışlardır (bkz., yukarıda 14. paragraf). Türk hukuku böyle bir hakkı tanımıştır; bu anlamda Anayasanın 56. maddesi açıktır (bkz., yukarıda 46. paragraf) ve idare mahkemesi kararları da bunu kabul etmektedir. Daha önceden söz edilenleri dikkate alarak Mahkeme, termik santrallerin tehlikeli faaliyetlerinin neden olduğu çevre zararına karşı koruma için başvuruçuların Türk hukukuna göre yetkili olduklarına; başvuruçuların tartışılabilir bir iddiası/istemi olduğuna inanmıştır. Bu, var olan “*tartışma*”nın ciddi ve gerçek olduğunu ortaya koymaktadır.

66. Bu yüzden Mahkeme, söz konusu hakkın hakkın bir “*medeni hak*” olup olmadığı hususunu saptamalıdır. Bu bağlamda Mahkeme, Aydın İdare Mahkemesi’nce bilirkişi raporu temelinde, tehlikeli gaz ve kül emisyonu yüzünden Gökova, Yeniköy ve Yatağan termik santrallerinin çevre kirliliğine neden olduğunun ve toplum sağlığı için tehlikeye taşıdığıının, saptandığına dikkat çeker. Termik santraller tarafından yayılan tehlikeli gazın, 25-30 kilometrelik çapın üstünde bir alanı etkileyebileceği, idare mahkemesinin bulgularından ortaya konmaktadır. (bkz., yukarıda 22. paragraf). Bu mesafe başvuruçuların yaşadığı yeri

kapsamaktadır ve termik santrallerin yakın çevresinde yaşayanlar gibi spesifik ve yakın bir riske sokmamasına rağmen, fiziksel bütünlüklerini korumak için onlara harekete geçme hakkını vermektedir.

67. Mahkeme, başvurucuların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip bireyler olduklarına; çevresel kirliliğini önlemenin ve çevreyi korumanın sürdürülmesi gereken bir görev olduğuna; idari makamların termik santrallerin çalışmasının devamına ilişkin kararının iptalini ve termik santrallerin çevresel tehlike yaratan çalışmalarının durdurulması amacıyla mahkemenin bir karar vermesini talep etmek için Türk hukukuna göre hak sahibi olduklarına dikkat çekmektedir (bkz., yukarıda 22 ve 53. paragraflar). Ek olarak, idare mahkemelerince verilen kararlar başvurucuların lehinedir ve bu kararların uygulanmasının reddine yönelik herhangi bir idari karar almak ya da anılan kararların arkasına dolanmak, onlara tazminat yolunu açmıştır (bkz., yukarıda 57 ve 58. paragraflarda söz edilen Taşkın ve Diğerleri kararı). Bu nedenle, bir bütün olarak ele alındığında, idare mahkemeleri önündeki yargılamalardan çıkan sonuç, başvurucuların medeni haklarıyla bağlantılı olduğu hususunun dikkate alınabileceğidir.

68. Mahkeme, 6/1 maddede yer alan “*medeni hak*” kavramının, Sözleşme’nin 53. maddesi bağlamında iç hukukta uygulanabilir bir hakkın kısıtlanması olarak yorumlanamayacağına dikkat çeker. Bu açıdan, Hükümetin dayanak olarak gösterdiği kararlar, özellikle Balmer-Schafro ve Athanassoglou kararları halihazırdaki davadan farklıdır; bu davalardaki başvurucuların gücü, nükleer santrallerin işletme izinlerinin uzatılmasına yönelik itirazları üzerine, bir mahkemeden karar almak için yeterli olmamıştı. Hüseyin Cahit Ünver davasında ise, başvurucu tarafından talep edilen hak, idare hukukuna göre, usuli bir haktır ve iç hukuka göre sahip olduğu herhangi bir spesifik hakkın korunmasıyla ilgili değildir.

69. Özetle, 6. madde, halihazırdaki davada uygulanabiliridir.

B. 6/1’e Uygunluk

70. Hükümet, idare mahkemelerinin kararlarından sonra elektrik santralleri için zorunlu bütün ruhsatların alındığını ve bu nedenle söz konusu kararların uygulanmasında ihmal olmadığını iddia etmiştir.

71. Başvurucular Hükümetin iddialarını reddetmişler; idare mahkemelerin kararlarının uygulanmamasının hukukun üstünlüğü ilkesiyle çeliştiğini ve Sözleşme'nin 6/1 maddesinin gereklerini ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca, elektrik santrallerinin, çevre ve toplum sağlığı için hala bir tehdit oluşturduğuna, idare mahkemeleri tarafından verilen son kararların da bunu gösterdiğine dikkat çekmişlerdir (bkz., yukarıda 43-45. paragraflar).

72. Mahkeme, bir mahkeme tarafından verilen kararın yerine getirilmesinin, Sözleşmenin 6/1 maddesinde amaçlanan "yargılama"nın bütünüleyici parçası olarak dikkate alınması gerektiğini yineler (bkz., 19 Mart 1997 tarihli Hornby/Yunanistan hükmü, Raporlar, 1997-II, pp. 511-512, 40). Eğer Sözleşmeciler Devletin yasal sistemi, kesin ve bağlayıcı olan bir mahkeme kararının veya bir tarafın maruz kalacağı zararı önleyen bir tedbir kararının uygulanamaz hale gelmesine izin veriyorsa, bu durumda, 6. maddeyle sağlanan olan mahkemeye ulaşma hakkı görünürde kalacaktır. Bu ilke, davacının medeni hakları için kesinlik sağlayan idari işlemler bağlamında bir tartışmanın sonucu ile ilgili olduğu takdirde daha da önemlidir.

73. Mahkeme, idari makamların üç termik santralin çalışmalarının durdurulması için, 20 Temmuz 1996 tarihinde Aydın İdare Mahkemesi'nce verilen yürütmeyi durdurma kararını uygulamadıklarına dikkat çekmektedir (bkz., yukarıda 17. paragraf). İdari makamlar, ayrıca Aydın İdare Mahkemesi'nin 30 Aralık 1996 tarihli kararlarını onayan Danıştay'ın kararlarını da yasa tarafından emredilen süre içinde yerine getirmemiştir. Bilakis, Bakanlar Kurulu 3 Eylül 1996 tarihinde idare mahkemelerinin kararlarının aksine, üç termik santralin faaliyetinin sürdürülmesine karar vermiştir. Bu son karar yasal temelden yoksun ve iç hukuka göre açıkça hukuka aykırıdır (bkz., yukarıda 57. paragraf). Bu, yargı kararlarına karşı hile yapmakla aynı şeydir. Mahkeme, böyle bir durumun yasal kesinlik ilkesi ve hukukun üstünlüğü üzerine kurulmuş hukuk devleti ilkesini ters yönde etkilediği görüşündedir (bkz., yukarıda sözü edilen Taşkın ve Diğerleri kararı).

74. Daha önce belirtilenlerin ışığında Mahkeme, ulusal makamların, Aydın İdare Mahkemesi'nce verilen 30 Aralık 1996 tarihli kararları ve sonradan verilen Danıştay'ın 3 ve 6 Temmuz 1998 tarihli kararlarını makul süre içinde ve hukuka uygun şekilde yerine getirmede ihmalleri

olduğunu, bu nedenle 6/1 maddesinin etkin kullanımından yoksun kalındığı düşüncesindedir.

75. Bundan dolayı, Sözleşme'nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

76. Sözleşme'nin 41. maddesi:

“Mahkeme, Sözleşme'nin ya da Protokollerin ihlal edildiğini bulgularsa ve ilgili Sözleşmeci Devletin iç hukuku bu ihlali ancak kısmen giderme olanağı veriyorsa, gerekli gördüğü takdirde Mahkeme, hakkaniyete uygun şekilde zarara uğrayan tarafın tatminine hükmeder.”

77. Başvurucular, maddi zarar için tazminat ya da masraf ve harcama istememişlerdir. Ancak, idare mahkemelerinin kararlarının uygulanmamasının neden olduğu ıstırap ve duygusal acı için manevi tazminat isteminde bulunmuşlardır. Başvurucular, hükmedilecek miktarı Mahkeme'nin takdirine bırakmışlardır.

78. Hükümet, başvurucuların istekleri için bir yorum yapmamıştır.

79. Mahkeme, yetkililerin idare mahkemesinin kararlarına uymaması nedeniyle başvurucuların ıstırap çektikleri düşüncesindedir. İdare mahkemelerinden kendi lehlerine kararlar alan başvurucular zorlu/karmaşık bir yargılama sürecine dahil olmuşlar ve yetkililerin bu kararlara uymasını sağlamak için ayrı bir prosedürü takip etmek zorunda kalmışlardır; hukukun üstünlüğüyle yönetilen Devletin temel ilkeleri ihlal edilmiştir (bkz., Taşkın ve Diğerleri kararı). Bir taraftan böyle bir zararın değerlendirilmesi zor iken, yalnızca ihlal tespitiyle başvurucuların karşı karşıya kaldıkları ıstırap tazmin edilemez. Bundan dolayı, takdirini eşitlik temelinde yapan Mahkeme, her bir başvuru için toplam 1.000 Euro'ya hükmetmiştir.

C. Gecikme Faizi

80. Mahkeme, gecikme faizinin Avrupa Merkez Bankası'nın yıllık borç verme faizlerine %3 eklenerek belirlenmesi gerektiğine karar vermiştir.

Bu nedenlerle Mahkeme, oybirliğiyle,

1. Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir;

2. (a) Sorumlu Devlet'in, Sözleşme'nin 44/2. maddesi uyarınca, Mahkeme kararının kesinleşeceği tarihten itibaren üç ay içinde, toplam 1.000 EUR (bin euro) manevi tazminatın, ödemenin yapılacağı tarihte sorumlu Devlet'in ulusal parasına çevrilerek her bir başvurucuya ödemesine; ödemelerin herhangi bir vergiden ayrık tutulmasına;

(b) Yukarıda söz edilen üç aylık sürenin dolmasından itibaren ödeme tarihine kadar geçen süre için, Avrupa Merkez Bankası'nın borç verme faizlerine eşitlenecek yıllık basit faize 3 puan eklenmesine karar vermiştir.

İngilizce olarak hazırlanan bu metin, Mahkeme İktüzüğü'nün 77/2 ve 3. maddelerine uygun olarak, 12 Temmuz 2005 tarihinde yazılı olarak ilan edilmiştir.

S. Dolle
Yazı İşleri Müdürü

J-P. Costa
Başkan